

Namik Kemal University
Institute of Social Science

No : 01 / 2010

Türkiye’de Elektrik Piyasasının Yeniden Yapılanması Sürecine Bir Bakış

Cem Doğru

Sosyal Bilimler Metinleri
Papers on Social Science

Kapak Sayfasının Arkası – Bu sayfa boş bırakılmıştır.

Cem Doğru

Türkiye’de Elektrik Piyasasının Yeniden Yapılanması Sürecine Bir Bakış

Sosyal Bilimler Metinleri 01 / 2010

Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ
Namık Kemal University, Institute of Social Science, Tekirdag

Sosyal Bilimler Metinleri
ISSN 1308-4453 (Print)
ISSN 1308-4895 (Internet)

Sosyal Bilimler Metinleri Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından online ve basılı olarak sosyal bilimlerin farklı alanlarında yapılan çalışmaların duyurulması ve kamu oyu ile paylaşılarak tartışmaya açılmasına yönelik olarak yayınlanan **akademik hakemli ve süreli** bir yayındır. Çalışmada öne sürülen görüş ve düşünceler yazara ait olup Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünü bağlamaz.

İndirme Adresi:

<http://sosyalbe.nku.edu.tr/>

Namık Kemal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Değirmenaltı Yerleşkesi
TR-59030 Tekirdağ
Tel: +90-282-293 38 74
Faks: +90-282-293 38 78
E-Posta: sosyalbilimler@nku.edu.tr

İç Kapak Sayfasının Arkası – Bu sayfa boş bırakılmıştır.

Türkiye’de Elektrik Piyasasının Yeniden Yapılanması Sürecine Bir Bakış

Özet:

20 yılı aşkın süredir dünyada bazı ülkelerin elektrik piyasalarını yeniden yapılandırmaya ve tesislerini özelleştirmeye çalıştıkları gözlenmektedir. Özellikle İngiltere, Amerika ve AB’ye üye birçok ülke elektrik piyasalarında çeşitli düzenlemeler ve yasalar yapmışlardır. Bu çalışmalar sonucunda bu ülkelerdeki elektrik piyasalarının rekabetçi bir yapıya kavuşmuştur.

Bu çalışmanın temel amacı, ülkemizdeki elektrik piyasasındaki özelleştirme uygulamalarının ve elektrik piyasanın yeniden yapılanmasını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma ilk olarak dünyadaki elektrik piyasaının tarihsel gelişimi ve mevcut durumu, özellikle 1980’lerden sonraki yeniden yapılanmasını tartışmaktadır. Daha sonra ülkemizdeki elektrik piyasaının tarihsel gelişimi, yeniden yapılanması, özelleştirme ve hukuki dayanakları, 2001 yılında yürürlüğe giren Elektrik Piyasası Kanunu ve kanundan sonraki gelişmeler ele alınmaktadır. Çalışmanın son bölümünde özelleştirme süreci, yeniden yapılanma sırasında yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine de yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Elektrik piyasası, özelleştirme, yeniden yapılanma, regülasyon

A View to the Restructuring Process of the Electricity Market in Turkey

Abstract:

Over the last two decades it is observed that some countries try to restructure their electricity supply industry and to privatize their facilities. Especially United Kingdom, United States and several EU countries had made several regulations and laws for their electricity supply industry. Thus, the electricity supply industry had reached competitive structure in these countries.

The main purpose of this study is to analyze the privatization applications in the electricity supply industry and restructuring of the electricity market in Turkey. To begin with, the paper will discuss the brief history and the current situation of the electricity supply industry and its restructuring process. Then the study analyzes a brief history of the electricity market in Turkey, its restructuring process, privatization and its legal foundations, the Electricity Market Law that came into force in 2001 and the latest developments after the law. The study ends with the privatization process, the problems that encountered during the restructuring.

Keywords: Social compensation, German social security system, crime victims, cash and non-cash benefits

İçindekiler

I. Giriş	7
II. Türkiye’de Elektrik Piyasası	12
2.1. 1923-1930 Dönemi	12
2.2. 1930-1950 Dönemi	12
2.3. 1950-1960 Dönemi	12
2.4. 1960-1980 Dönemi	13
2.5. 1980 Sonrası Dönem: Türkiye’de Elektrik Piyasasındaki Özelleştirme süreci ve Elektrik Piyasasını Düzenleme Girişimleri.....	13
2.5.1. Elektrik Piyasasındaki Özelleştirmelerin Hukuksal Dayanakları.....	14
2.6. Elektrik Piyasasında Yeni Dönem: Elektrik Piyasası Kurumu (EPK)	17
2.6.1. Yasanın Çıkarılma Nedenleri	18
2.7. EPK Sonrası Gelişmeler ve Özelleştirme Sorunu	22
III. Sonuç	26
IV. Kaynakça	29

I. Giriş

Elektrik enerjisi hayatımızda önemli bir rol oynamaktadır. Bir asır önceki yaşamı günümüzdeki yaşam koşulları ile kıyasladığımızda elektriksiz yaşamın ne kadar zor olduğunu ve elektriğin vazgeçilemez bir gereksinim haline geldiğini görebiliriz.

Bu açıdan elektrik günlük hayatımızda önemli bir rol oynarken; modern ekonomilerin temel taşlarından biri haline gelmiştir. Günümüzde elektrik üretimi ve tüketimi ülkelerin gelişmişlik düzeylerini hesaplamada kullanılan bir ölçüt, ekonomik faaliyetlerin gözlenmesinde önemli bir gösterge haline gelmiştir. Özellikle sanayide elektrik enerjisi artık temel bir girdidir ve maliyet unsurlarında önemli bir paya sahiptir. Elektrik endüstrisinde yapılacak yapısal değişiklikler ileride ekonominin diğer sektörlerinde değişikliklere yol açmaktadır.

Elektrik ile insanoğlunun tanışması 19. yy. son çeyreğine rastlamaktadır. İlk yıllarda elektrik kullanımı çok yaygın olmamakla birlikte daha sonraki yıllarda öneminin anlaşılması ile özellikle sanayileşmenin gelişmesinde önemli rol oynamaya başlamıştır. Nüfus artışı, teknolojik gelişim ve sanayileşme ile birlikte elektriğin kullanım alanını 20. yy. dan itibaren yaygınlaştırmıştır. 20.yy. başında elektrik endüstrisinde günümüze göre büyük ölçüde regülasyona tabii olmayan çok sayıda özel şirket faaliyet gösteriyordu.

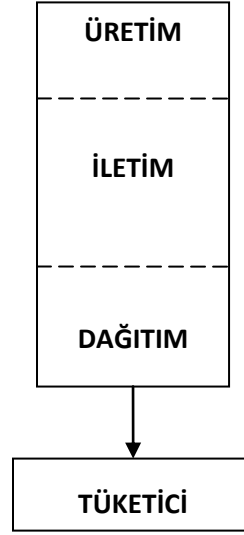
Ekonomide kamu kesiminin ağırlığı 1929 sonrasına rastlamaktadır. Büyük Bunalım sonrası ortaya çıkan ekonomik sorunlar karşısında klasik iktisat çözüm üretmekte zorlanmıştır. Ekonomik sorunları çözmek ve ekonomiyi canlandırmak için Keynesyen politikalar uygulanmaya başlanmış ve devletin ekonomideki rolü artmıştır. Örneğin ABD’de 1907 ile 1940 yılları arasında her eyalet kendi düzenleyici kurulunu kurmuştur (Michaels).

Elektrik endüstrisine yol göstermek amacıyla ulusal hükümetlerin ilk denemeleri 1920’li ve 1930’lu yıllarda görülmektedir. Bu dönemde hükümetler elektrik enerjisini lüks bir gereksinim olarak değil zorunlu bir gereksinim olarak görmeye başlamıştır. Aynı dönem içerisinde kamu finansmanı ile kamuya ait büyük hidroelektrik tesisleri yapılmış, elektrifikasyon programları ülkenin her yayına yayılmıştır. Kamunun devreye girmesi ile çok sayıda irili ufaklı özel ve kamu şirketi elektrik endüstrisinde faaliyete geçmiştir (International Energy Agency, 1999).

II. Dünya Savaşı sonrasında elektrik sektörünün öneminin iyice kavranması ve izlenen Keynesyen politikaların sonucu olarak dünyada kamu kesiminin elektrik sektöründe payı artmış ve devletin yapmış olduğu altyapı yatırımları ile elektriğin daha yaygın kullanımı sağlanmıştır. Devletin bu sektöre girmesiyle üretilen elektrik de “kamu hizmeti” sınıfına girmiştir. Bu değerlendirmelerin yapılmasının nedeni, özel sektörün ve yatırımcılarının elektrik enerjisi için gerekli olan üretim, iletim ve dağıtım yatırımlarının gerçekleştiremeyeceği düşüncesi idi. Bu yatırımların çok büyük ölçekli olması da bu değerlendirmeleri haklı

çıkarmıştır. Dolayısıyla bu dönemde ülkeler kurdukları firmalar vasıtasıyla üretim, iletim ve dağıtım aşamalarını kendi üstlenmiş ve sektörde dikey bütünleşik tekellerin oluşmasını sağlamıştır. Sonuç olarak elektrik enerjisinin merkezi yapısı gereği kamu tekeli zorunlu kıldığı görüşü hakim olmuştur. Aşağıdaki şekil bize İkinci Dünya Savaşı'ndan 1980'li yıllara kadar sektörde oluşan yapıyı özetlemektedir.

Şekil 1: Elektrik Sektöründe II. Dünya Savaşı Sonrasında Oluşan Yapı

Elektrik ticaretinin kamu tekelleri ile yapılmasının diğer bir nedeni ise elektrik piyasasında firma sayısının artmasının üretim maliyetlerini arttıracığından yani rekabetin elektrik ticaretini olumsuz yönde (fiyatların artması şeklinde) etkilenecek olmasıdır.

Elektrik piyasasındaki dikey bütünleşik kamu tekelleri modeli 1973 ve 1979 yıllarında yaşanan petrol krizlerine kadar sorunsuz yürümüş, elektriğin arzında istikrar devam ettiğinden elektrik tüketicilere güvenilir bir şekilde sunulmuştur. Ancak bu iki kriz ile petrol fiyatlarının aşırı artması sonucu elektrik enerjisi üretiminde maliyetler artmış, petrolün ucuz olduğu anlayışı yıkılmıştır. Ayrıca azalan elektrik talep artışı ve fiyatlarının artması da bu dönemin diğer olumsuz gelişmeleridir. Böylece petrole dayalı elektrik üretiminden kaçış başlamış, bu nedenle alternatif enerji kaynakları ile elektrik üretimine hız verilmiştir.

Bu iki krize karşı Keynesyen politikaların yetersiz kalması sonucunda bu politikalar sorgulanmaya başlanmış ve devletin ekonomideki rolü ve ağırlığı tekrar tartışılmaya açılmıştır. Önce klasik iktisat yeniden gündeme gelmiştir ve yeni iktisadi yorumlarıyla (Monetarizm, Yeni Klasik Makro İktisat Okulu, Arz Yanlı İktisat) devletin ekonomik hayattaki rolünün azaltılması gündeme gelmiştir. Bu iktisadi okulların etkisiyle özel girişimcileri elektrik piyasasına çekmek için teşvik edici politikalar uygulanmıştır. Bu dönemde yaşanan teknolojik gelişmeler ve kamunun yatırım yapma zorlukları ile karşılaşması bu isteği daha da

pekiştirmiştir. Teknolojik ve iktisadi gelişmelerin sonucunda elektrik piyasasında karar verme mekanizması kamu alanından serbest piyasaya geçmeye başlamıştır.

1980’li yılların ikinci yarısından itibaren elektrik piyasalarında yeniden yapılandırma çalışmaları başlamıştır. Hedef, regülasyon, deregülasyon ve özelleştirme yoluyla üretim, dağıtım, satış (toptan ve perakende) faaliyetlerinde kamunun hakim rolünü azaltıp daha sonraki aşamalarda piyasayı bütünüyle serbest rekabete açmaktır. Böylece tüketicilerin istedikleri elektrik tedarikçilerini seçme özgürlüğüne sahip olacaktır. Bu yolda ilk çalışmaya başlayan ülke 1978 yılındaki elektrik üretiminde yeniden yapılanmayı sağlayan yasa ile ABD olmuştur. ABD’yi daha sonra İngiltere ve diğer ülkeler takip etmiştir. Bu reformlar ile özel sektörün önü açılmıştır.

OECD ülkelerinde elektrik sektöründe yeniden yapılanma 1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren başladığı görülmektedir. Elektriğin iletim aşamasında OECD ülkelerinde fiyat tavanı düzenlemesi, maliyet bazlı düzenleme ve gelir tavanı düzenlemesi modellerinin benimsenmiş ve üçüncü kişilere erişim yasalarıyla düzenlenmiştir. OECD ülkeleri arasında bir tek ülkemizin elektrik piyasasını tamamen serbestleştirme konusunda geciktiği gözlenmektedir (Al-Sunaidy ve Green, 2006).

Gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında özelleştirme uygulamalarında farklılıklar görülmüştür. Gelişmiş ülkelerde elektrik sektöründeki özelleştirmelerle rekabet ortamının oluşturulması, elektrik kalitesinin artırılması ve elektriğin ucuza üretilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu ülkelerde özelleştirme etkinliği arttırmanın ve sermaye ihtiyacını temin etme aracı olarak görülmüştür.

Gelişmekte olan ülkelerde ise kamunun elinde olan elektrik tesislerinin özel sektöre devredilmesi, bu tesislerin özel sektör tarafından kurulması amaçlanmıştır. Bununla birlikte özelleştirme, bir tesisi finanse ve işletmek için özel ve yabancı girişimlere izin vermek olarak da değerlendirilmiştir. Yatırımcılar tesislerin faaliyeti sonucu elde edilen gelirle ödüllendirilmişler ve imtiyaz sürelerinin sonunda tesisler yeniden devlete geçmiştir (Mc Govern ve Hicks, 2004).

Elektrik piyasasında reform yapılabilmesi için bazı aşamaların gerçekleşmesi gereklidir. Bunlar sırasıyla (Bacon, 1999; Mc Govern ve Hicks, 2004):

Devlete ait şirketlerin ticarileştirilmesi

Sektörel ayrışmaya ve piyasanın bir kısmının veya tamamının özelleştirilmesine olanak tanıyan bir enerji yasasının kabul edilmesi

Tamamen bağımsız bir düzenleyici kurulun (regülatör) oluşturulması

Devlete ait şirketlerin yeniden yapılanması veya ayrılması

Özel sektör yatırımının var olması ve teşvik edilmesi
En azından bazı devlete ait bazı şirketlerin özelleştirilmesi
Yabancı yatırımcıyı piyasaya çekme
Bağımsız sistem operatörünün kurulması
Elektrik fiyatlarının deregülasyonu
Elektrik şebekelerine erişimin gerekliliği.

Elektrik piyasasının birçok ülkede serbest rekabete açılması sonucu, daha önce oluşmuş olan dikey bütünleşik elektrik kuruluşlarının tekeline (devlet tekeli) son verilmeye başlanmıştır. Özelleştirmeye ve regülasyona başvurulmasının temel amacı, elektrik piyasasında tümüyle rekabete dayalı ortam sağlamaktır. Bu sayede bir çok ülkede elektrik piyasasında tekeli yapıdan vazgeçilmiş, doğal tekel niteliği gösteren tesisler/şirketler regülasyona tabi tutulmuş ve rekabetçi piyasalarda faaliyet gösterebilecek alanlar da bölünme yoluyla özelleştirilmiştir. Bunların yapılması ile elektrik piyasalarına yatırım yapmak isteyen ve faaliyette bulunmak isteyen kuruluşlara yol açılmıştır.

Ayrıca yaşanan teknolojik ve iktisat teorisindeki gerçekleşen gelişmeler ile elektrik üretiminin birden fazla firma ile yapıldığı durumda bile tek bir firmaya göre daha etkin olmasına olanak tanımıştır. Bunda tabii ki elektrik santrallerindeki ölçek ekonomilerinin azalmasının da payı olmuştur. Ölçek ekonomilerinin azalmasının temelinde teknolojik gelişmelerin maliyetler yapılarını değiştirmesi yatmaktadır. Böylece doğal tekelin bu sektördeki gücü zayıflamaya başlamıştır.

Bu düzenlemeler yapılırken diğer amaçlar; tüketiciyi korumak, elektriği ucuz, kaliteli, güvenilir ve kesintisiz biçimde verilmesidir. Böylece elektrikte kalite ve ucuzluk ön plana çıkmıştır.

Elektrik piyasasında özel sektöre de yer verilmesinden itibaren bu piyasada rol alacak özel şirketlerin piyasada tekeli güce ulaşmasını ve/veya oligopolleşmeyi engellemek amacıyla da düzenleyici kurullara veya regülatörlere ihtiyaç duyulmuştur. Elektrik piyasasında reform yapan ülkeler aynı zamanda bu düzenleyici kurulları oluşturarak piyasada sağlıklı ve güvenilir bir rekabet yapısının oluşmasına da çalışmışlardır. Bu kurullar piyasayı denetleyerek, gözetleyerek ve düzenleyerek bu görevi yerine getirmektedirler.

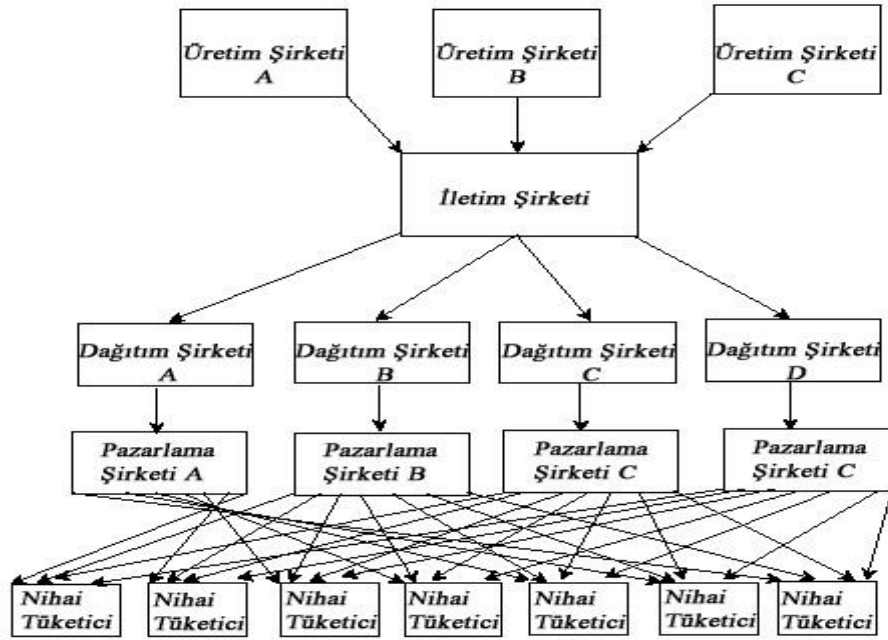
Bacon'a (1999) göre 115 ülkenin %33'ünün elektrik piyasası ile ilgili bir kanun hazırlamış, %29'unun piyasanın düzenlenmesi ve denetlenmesi için düzenleyici kurul (regülatör) oluşturmuş ve %25'inin var olan tesislerini özelleştirmiştir. Bu yeniden yapılanma modelinin yanı sıra özel sektörün yalnızca elektrik üretim tesisi inşa ederek burada ürettiği elektriği devlete ait şirkete sattığı "Bağımsız Elektrik Üretimi" modeli mevcuttur.

Bu modeli uygulayan ülkeleri incelediğimizde %57’sinin yasa çıkardığı ve bu ülkelerin yarısının düzenleyici kurul oluşturduğunu görüyoruz. Ayrıca %63’ünde devlet şirketleri ticarileştirilmiştir (Bacon, 1999).

Yukarıda bahsedilen iki modeli karşılaştırdığımızda Bağımsız Elektrik Üretimi modelini benimseyen ülkelerin gerçekleştirdiği reformları daha yüksek oranda uygulamaktadır. Ayrıca iki model arasında temel farklılık, yeniden yapılanma modelinde elektriğin alınıp satıldığı bir elektrik pazarının oluşturulması amaçlanırken; Bağımsız Elektrik Üretimi modelinde özel sektörün ürettiği elektriği devlete sattığı görülmektedir (Gülen, 2000).

Yeniden yapılanma modelinde içinde iki yaklaşımdan söz edilebilir. Birincisi, fiyatların marjinal maliyete göre belirlendiği havuz veya borsa yaklaşımı, ikincisi ise “Tek Alıcı” adı verilen tek bir kurumun elektriği toptan satın aldığı modeldir.

Şekil 2 Reform Sonucu Elektrik Piyasasında Oluşan Yeni Yapı

Kaynak: Energy Information Administration, 1997

Günümüzde artık tüketiciler sadece ucuz ve kaliteli elektrik verilmesi ile ilgilenmekte, bunun devlet eliyle mi özel sektör eliyle mi olacağı konusu ile ilgilenmemektedirler. Bu gelişmeler ile global dünyada elektrik enerjisi kamu malı olmaktan çıkıp meta haline gelmiştir.

II. TÜRKİYE'DE ELEKTRİK PİYASASI

Türkiye'de ilk elektrik üretimi, 2 KW gücündeki su değirmeni ile, İsviçre ve İtalyan şirketler grubunun kurduğu Tarsus'taki hidroelektrik santrali ile başlamıştır. İstanbul'a ise elektrik 1910 yılında gelmiş, ilk lisans aynı yıl Macar şirketi "Ganz"a verilmiştir. Ülkemizdeki elektrik piyasasındaki gelişmeleri beş dönemde incelememiz mümkündür.

2.1.1923-1930 Dönemi: Cumhuriyet'in ilk yıllarında elektrik üretimi, Cumhuriyet dönemi öncesi başlayan imtiyazlı ortaklıkların elindeydi. Bu durum, 1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresi'nden sonra uygulanmaya çalışılan liberal ekonomi politikaların bir sonucuydu. Bu dönemde özel girişimcilere önem ve imtiyazlar verilmiştir. Bu imtiyazları Alman MAN ve AEG, İtalyan Marelli, Macar Ganz ve Belçika ortaklıkları almıştır. Yerli özel sermaye de bu sektöre girmiş ve 11 Ekim 1926 tarihinde imzalan imtiyaz sözleşmesi ile Kayseri ve Civarı Elektrik Türk Anonim Şirketi kurulmuştur.

2.2.1930-1950 Dönemi: 1929 yılındaki Dünya Bunalımı ile dünyada benimsenmeye başlayan devletçi ekonomi politikaların etkisiyle ülkemizde de bu politikalar uygulanmaya başlamıştır. Aynı zamanda özel girişimci gücünün yetersiz kalması da ekonomide devletçilik politikasının uygulanmasına yol açan bir faktördür. Devletin ekonomideki merkezi rolü, elektrik piyasasına da yansımıştır. 1933 yılında çıkarılan Belediye Kanunu ile belediyelere elektrik tesisi kurma ve işletme yetkisi verilmiş ayrıca elektrik üretimi ve dağıtımını belediyelere bırakılmıştır. 1935 yılında ise yabancı sermayeli ve imtiyazlı ortaklıklar devletleştirilmiştir. 1926 yılında kurulan Kayseri ve Civarı Elektrik Türk Anonim Şirketi devletleştirilmemiştir. Bu da özel sermayeye devletçi politikalar izlenmesine rağmen karşı olunmadığının bir göstergesidir (Ültanır, 1998). 1935 yılında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Etibank, Elektrik İşleri Etüt İdaresi kurulmuştur.

2.3.1950-1960 Dönemi: 1950 yılından itibaren Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle özel girişimci sınıfının rolü tekrar önem kazanmış olup, imtiyazlı elektrik şirketlerine tekrar izin verilmiş ve yerli sermayeli özel sektörün piyasaya girmesi teşvik edilmiştir. İmtiyazlı elektrik ortaklıkları modelini Dünya Bankası önermiştir. Ancak bu dönemin ilginç bir özelliği, elektrik işletmeciliği için kurulmuş olan dört şirketten hiçbirinin yabancı sermayeye ait olmamasıdır (Ültanır, 1998). Kurulan şirketler ise Kuzeybatı Anadolu Elektriklendirme T.A.O. (1952), Ege Elektrik T.A.O.(1955), Çukurova Elektrik A.Ş.(ÇEAŞ)(1953), ve Kepez Elektrik A.Ş.(1956) dir. Ancak Kuzeybatı Anadolu Elektriklendirme T.A.O. ve Ege Elektrik T.A.O. varlıkları 1971 yılında sona ermiştir. CEAŞ ve Kepez ise varlıklarını 2003 yılına kadar korumuş ancak bu şirketlere devlet el koymuştur.

2.4.1960-1980 Dönemi: Bu döneme damgasını vuran en önemli özellik, planlı kalkınma modelidir. Bu dönemde devletçi politikalar ön plandadır. Ayrıca planlı ekonomi modeline geçişle ilk defa ülkenin enerji ihtiyaçları tespit edilmiş, enerji projeksiyonları geliştirilmiş olup planlamalar bu çerçevede hazırlanmıştır. 1963 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile 1970 yılında ise imtiyazlı tekel olan elektrik üretimi, iletimi, dağıtımı ve ticaretinden sorumlu olan Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) kurulmuştur (1312 sayılı TEK Kanunu). TEK kurulması ile imtiyazlı elektrik ortaklıkları politikasından vazgeçilmiştir. Daha önceki yıllarda kurulmuş olan imtiyazlı ortaklıklar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Planlı ekonomiye geçişle birlikte imtiyazlı özel elektrik ortaklıkları politikası sona ermiştir (Ültanır, 1998).

2.5.1980 Sonrası Dönem: Türkiye’de Elektrik Piyasasındaki Özelleştirme Süreci ve Elektrik Piyasasını Düzenleme Girişimleri

24 Ocak 1980 tarihinde “24 Ocak Kararları” diye bilinen ekonomik istikrar programı ve 1983 yılından sonra Anavatan Partisi’nin yürüttüğü ekonomi politikaların sonucu olarak serbest piyasa ekonomisi modeli benimsenmiştir. Böylece özel sektörün önemi artmış, buna paralel olarak izlenmeye başlanan liberal politikaların bir sonucu olarak serbest piyasa ekonomisinin kuralları elektrik sektörüne yansımaya başlamıştır. Böylece özel sektörün bu alana girmesi için yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır.

Bu politikanın temeli, İstanbul Ticaret Odası tarafından 1979 yılında düzenlenen “Enerji ve Petrol Sorunumuz Semineri”nin açılışında Turgut Özal tarafından sunulan tebliğde atılmıştır(Ültanır, 1998). Özal konuşmasında;

“petrol politikasının o güne dek sloganlar politikası olduğunu, yabancıların kovulmak istenip, özel girişimin engellendiğini, tabii gaz ithaline karşı çıkıldığını, oysa ithal edilebilecek en ucuz şeyin enerji olduğunu, madenlerin işletilmesi kanununun ve petrol meselesinin tersine çevrilmesi gerektiğini, elektrik alanında Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) monopolünün kırılmasını ve bu alanda başka şirketlerin de kurulması gerektiğini” söylemiştir. Bu açıklama Türkiye’de elektrik piyasasında yeni bir dönemin başladığını göstermektedir.

Elektrik piyasasında özelleştirmeye üç nedenden dolayı ihtiyaç duyulmuştur. Bunlar (Şensoy ve Sevaioğlu, 1994):

Tüketim talebindeki hızlı artış ve gelişmiş ülkelerdeki tüketim ile iç tüketim değerleri arasındaki farkın kapanması ihtiyacı. Bu durum Türkiye’de büyük enerji yatırımlarının yapılması gereğini ortaya çıkarmış, bu yatırımlar da kamu borçlanmasının üzerinde çok büyük bir yük teşkil etmiştir.

TEK'in tekeli yapısı verimli, rekabete açık ve kârlı bir elektrik endüstrisinin kurulmasını engellemiş, bu da TEK'teki olumsuz yapıdan dolayı ortaya çıkan maliyet artışlarının nihai kullanıcı için tüketim fiyatlarına yansıtılmıştır. Elektrik olması gerekenden daha pahalı üretilmiş ve tüketilmiştir.

TEK'in politik etkilere ve merkezi hükümetin müdahalelerine açık olması, eski teknolojiden dolayı ortaya çıkan düşük verim düzeyi ve gereğinden çok fazla istihdam, kaynakların verimsiz kullanımını getirmekte, bu da araştırma ve geliştirme için harcanması gereken fonları kısıtlamaktadır.

Ülkemizde elektrik tüketimindeki hızlı artışın nedenleri arasında hızlı nüfus artışı, şehirleşme ve sanayi kesiminin artan elektrik talebi yatmaktadır. Ülkemizin daha yüksek bir oranda ekonomik büyüme oranını yakalaması ve hızlı nüfus artışından kaynaklanabilecek elektrik talebini karşılamak için yeni yatırımların yapılarak elektrik üretim kapasitesinin artırılması gerekmektedir. Bu da ancak ciddi bir finansman ve ileri teknoloji ile karşılanabilir. Ancak ülkemizdeki ekonomik şartlar kamunun bu teknolojik yatırımı ve finansmanı karşılamakta zorlandığını göstermektedir. Bu da piyasada özelleştirmeye gidilmesinde önemli nedenlerden biridir.

2.5.1. Elektrik Piyasasındaki Özelleştirmelerin Hukuksal Dayanakları

Türkiye'de elektrik enerjisi ile ilgili özelleştirme uygulamaları 3096, 3291 ve 4283 sayılı Kanunlar ile düzenlenmiştir. 19 Aralık 1984 tarih ve 18610 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtım ve Ticareti ile Görevlendirilmesi" hakkındaki 3096 sayılı Kanun ile elektrik hizmetinin sağlanmasında özel sektörün önü açılmıştır. Bu yasa aynı zamanda elektrik piyasasında yürütülen özelleştirme ve düzenleme çalışmalarına yasal dayanak oluşturmaktadır.

Bu kanun, görevlendirme ve işletme hakkı devri suretiyle özelleştirme yapılmasını öngörürken, mülkiyet devrini içermemekteydi. 28.05.1986 yılında kabul edilen 3291 sayılı Kanun mülkiyet devrine yönelik düzenlemeleri içermekteydi. 3096 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile sektörde Yap-İşlet-Devret (YİD), İşletme Hakkı Devri (İHD) ve otoprodüktörlük modelleri uygulanmaya başlanmıştır.

"3291 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme ise Türkiye Elektrik Kurumu'nun mevcut veya yeniden yapılanma sonucu oluşacak teşebbüslerinin mülkiyet devrini içerecek surette özelleştirilmesi ile ilgilidir. Buna göre, Türkiye Elektrik Kurumu'nun mevcut veya yeniden yapılanma sonucu oluşacak teşebbüslerinin özelleştirilmesine Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın önerisi ile Bakanlar Kurulunca; Kurum'un mevcut veya yeniden yapılanma sonucu oluşacak müessese, bağlı ortaklık, iştirak, işletme ve işletme birimlerinin

özelleştirilmesine ise yine Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın önerisi ile Yüksek Planlama Kurulu'nca karar verileceği hükmü getirilmiştir” (Kilci, 1998).

16 Temmuz 1997 yılında kabul edilen 4283 sayılı Kanun ise piyasaya girmek isteyen şirketlere, ülke enerji plan ve politikalarına uygun şekilde mülkiyetleri kendilerinde olma şartı ile Yap-İşlet (Yİ) modeli ile termik santral kurma ve işletme izni verilmesi ile enerji satışına dair esas ve usuller belirlenmiştir.

3096 sayılı kanun ile özel sektör için öngörülen model YİD modelidir. Ancak bu kanunun eksiği mülkiyet devri konusunda görülmüştür. Mülkiyet devri kanunda yer almadığından bunun elektrik sektörü için gerçek bir özelleştirme olduğu söylenemez. “3096 sayılı Kanun uygulamaları yeni bir finansman modelini ortaya koymakta ve elektrik enerjisi ile ilgili hizmetlerin özel sektörün imkanlarıyla gerçekleştirilmesini ve işletme hakkının devredilmesi suretiyle belli süreler için hizmetin özel sektör tarafından yürütülmesini sağlamaktadır” (Yiğitgüden, 1999).

Böylece elektrik sektöründe yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmuş, 12 Ağustos 1993 tarihinde TEK; Türkiye Elektrik Üretim, İletim Anonim Şirketi (TEAŞ) ve Türkiye Elektrik Anonim Şirketi (TEDAŞ) olarak iki ayrı iktisadi devlet teşekkülü olarak yeniden yapılandırılmıştır.

Elektrik enerjisi ile ilgili başka kanunlar da çıkarılmıştır. 7 Mart 1990 tarihinde çıkarılan 3613 sayılı Kanunla 3096 sayılı Kanun’da bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu kanunla özel sektörün yapacağı projelere finansal destek vermek ve elektrik fiyatlarında istikrar sağlamak için Elektrik Enerjisi Fonu (EEF) kurulmuştur.

22 Şubat 1994 tarihli ve 3974 sayılı Kanun, enerji tesislerinin özelleştirilmesi esaslarını içermiştir. Bu kanunla TEAŞ ve TEDAŞ özelleştirilmesine Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) önerisi ile Bakanlar Kurulunca karar verilmesi ilkesi getirilmiştir. Ayrıca müessese, bağlı ortaklık, iştiraki işletme ve işletme birimlerinin özelleştirilmesine ETKB’in önerisi ile Yüksek Planlama Kurulunca (YPK) karar verilmesi getirilmiştir (Zenginobuz ve Oğur, 1999). Kanuna göre özelleştirilmesine karar verilen teşekkül, müessese, kuruluş vs. anonim ortaklığa dönüşmüş sayılacak, ayrıca payı %50’in altına düşene kadar bu kuruluşlardan ETKB yetkili olacaktı. Ancak bu kanun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

8 Mart 1994 yılında 3996 sayılı Kanun’da ilk defa YİD modeli yer almıştır. Kanunun amacı; çok büyük maddi ihtiyaç duyulan büyük altyapı projelerinin inşaaı, işletmesi ve elektriğin üretim, iletim ve dağıtım projeleri YİD modeli çerçevesinde gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Ayrıca bu kanun, YİD modeline hukuksal dayanak oluşturmuştur.

24 Kasım 1994'te çıkarılan 407 sayılı Kanunla elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımına ilişkin projeler 3996 sayılı Kanun kapsamından çıkartılarak 3096 sayılı Kanuna bağlanmıştır. Ayrıca 4047 sayılı Kanun YİD projeleri finansmanına bazı avantajlar sağlamıştır. Bu avantajlar; hazinenin YİD projelerine garanti sağlaması, vergi indirimi ve bu projelerin devlet ihale kanunlarının dışında tutulmasıdır.

30 Ağustos 1996'da çıkarılan 4180 sayılı Kanun, 3996 sayılı Kanun'da değişiklik yaparak Hazine garantisi kapsamını genişletmiştir.

Ayrıca TEAŞ dışında yerli ve yabancı sermaye şirketlerine (mülkiyeti de gene bu şirketlere ait olmak üzere) elektrik üretmek için tesis kurmalarına olanak sağlayan 96/8268 sayılı "Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi Hakkında" Bakanlar Kurulu Kararı (Yap-İşlet Kararnamesi) 8 Haziran 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Danıştay iptal davası üzerine yürütmeyi durdurma kararı almıştır (Yiğitgüden, 1999).

Bu karar üzerine Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Yap-İşlet modelinin devamı için çalışmalar yapmış ve 16 Temmuz 1997'de 4283 sayılı Yap-İşlet Kanunu yürürlüğe girmiştir. Özel sektör hidrolik, nükleer, jeotermal ve diğer yenilenebilir enerji kaynakları ile çalıştırılacak santraller dışındaki enerji üretim tesislerini kurma, işletme ve bu tesislerin mülkiyetini elinde bulundurma hakkına kavuşmuştur (Yiğitgüden, 1999:68).

YİD, Yİ ve İHD uygulamalarında yaşanan çeşitli sorunlar nedeniyle bu modeller çerçevesinde elektrik piyasasının özelleştirilmesi zaman içinde aksamıştır. Özel sektör ve yabancı sermaye bu nedenle piyasaya dahil olamamıştır. Yerli ve yabancı sermayeyi çekebilmek amacıyla 1999 yılında Anayasa'nın 47, 125 ve 155. maddelerinde değişiklik yapılmış ve enerji ihalelerinde yaşanan sıkıntıları aşmak için tahkim kurumunun kurulması sağlanmıştır. Bu değişiklikler ile sektörde mülkiyet devrinin önü açılmıştır. Bu değişiklikler ile özelleştirme kavramı ilk defa Anayasa'ya girmiştir.

Elektrik ve özellikle enerji sektöründe tahkime başvurulmasının ardındaki nedenler şu şekilde özetlenebilir: Birincisi, elektriğin ticareti yapılan bir mal haline dönüşmesidir. İkincisi, Türkiye'nin özellikle enerji yatırımları için yeterli kamu kaynağı aktaramamasıdır. Bu çerçevede YİD ve Yİ modellerine işlevsellik kazandırılmasına rağmen yukarıda da değinildiği gibi, Anayasa Mahkemesinin bazı maddeleri iptal etmesi sonucunda bu sektörde yatırım yapmak isteyen yabancı sermayeyi ürkütmüş, iptal edilen projelerle ilgili davaların uzun sürmesi sorunu daha da ağırlaştırmıştır. YİD modelinin anayasal kamu hukuku sorunlarını aşamaması ve karşılaştıkları bürokratik engeller yabancı sermayenin gelmemesine neden olmuştur.

Yabancı sermayenin önündeki bu engelleri kaldırmak, karşılaştıkları sorunları çözmek ayrıca ülkenin altyapı projeleri, özellikle enerji sektörü finansmanında yabancı sermayeyi ülkeye çekebilmek için Anayasa'nın adı geçen üç maddesinde değişiklik yapılmıştır.

Özel sektör ve yabancı sermayeyi elektrik piyasasına çekebilmek için aşırı yüksek tarifelerle elektrik alım-ödeme garantileri, Hazine garantisi, yakıt temin garantisi ve 1999 yılında Anayasa’ya Tahkim’in konması vb. güvenceler verilmiştir.

2. 6. Elektrik Piyasasında Yeni Dönem: Elektrik Piyasası Kanunu (EPK)

Verilen alım-ödeme garantileri ve bu garantilerin uzun vadeli oluşu, elektriğin fahiş fiyattan satılması 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda belirtilen rekabetçi piyasanın oluşturulmasına ters düşmüştür. Bu aşırı yüksek tarifelerle elektrik alım-ödeme garantileri uzun dönemde TEAŞ ve Hazinenin üzerine büyük yük getireceği görülmüştür. Dünya Bankası ve IMF’in bu tip sözleşmelere karşı çıkması ve yürütülmesi gereken ekonomik istikrar programına (1999 yılında uygulanmasına başlanan program) destek verme şartlarından biri olarak bu yasanın çıkartılmasını istemesi ayrıca Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde elektrik piyasalarında düzenlemelerin gerekli oluşu yukarıda belirtilen nedenlerle birleşince 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (EPK) 20 Şubat 2001 tarihinde yasalaşarak 3 Mart 2001’de Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

EPK’nın yürürlüğe girmesi, elektrik sektöründe revizyona gidilmesini ve sektörün rekabete açılmasını sağlamıştır.

Bu yasa ile Türkiye’de elektrik piyasasında düzenleme yapılması ve yeniden yapılandırılması öngörülmekte ve gene yasa ile elektrik piyasasını düzenleyecek olan Elektrik Piyasası Düzenleme Kurulu oluşturulmuştur. Ancak 18 Nisan 2001 tarihinde Doğal Gaz Piyasası Kanunu’nun yasalaşması ile EPK’da değişiklikler yapılarak kurulun adı Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu olarak değiştirilmiştir. 4 Aralık 2003 tarihinde kabul edilen Petrol Kanunu ile bu kurul, elektrik, doğal gaz ve petrol piyasalarının düzenlenmesinden, denetlenmesinden sorumlu olmuştur.

Yasa ile yapılan en önemli yapısal değişiklik, TEAŞ’ın üçe bölünmesidir. TEAŞ’ın bölünmesi ile oluşan kuruluşlar ise;

- a. Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ)
- b. Türkiye Elektrik İletim A. Ş. (TEİAŞ)
- c. Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A. Ş. (TETAŞ)

Yasaya göre üretim faaliyetleri; özel şirketler, kamu adına elektrik üreten Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) ve diğer kamu şirketleri, otoprodüktör ve otoprodüktör grupları tarafından gerçekleştirilebilir. Uygulamada devletin üretimdeki payı yüksek olmasına karşın; özel sektörün payı hızla artmaktadır.

İletim faaliyeti ise Türkiye Elektrik İletim A. Ş. (TEİAŞ) tarafından yürütülmektedir. İletim faaliyeti Kanun ile üretim ve dağıtımdan ayrılarak bağımsız bir hizmet sistemi haline gelmiştir.

Dağıtım faaliyetinde ise ülke 21 bölgeye bölünmüş ve her bir bölgede bir kuruluşa yetki verilmiştir. Bu kuruluşların yirmisi Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) sahipken biri özel sektöründür. TEDAŞ'a ait kuruluşların dördü (Aras, Meram, Başkent ve Sakarya Elektrik Dağıtım şirketleri) özelleştirme kapsamındadır.

Toptan satış faaliyetinde faaliyet gösterebilecek tüzel kişiler Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Şirketi (TETAŞ) ve özel sektör toptan satış şirketleridir. Bu şirketler, üretilen elektriği üretim şirketlerinden satın alan ve elektriğin iletimini TEİAŞ sistemi ile yapan sonunda bunu serbest tüketicilere toptan satan şirketlerdir.

TETAŞ, kamu adına toptan elektrik satış ticaretini yürütecek olan kamu tüzel kişiliğidir. TETAŞ özellikle TEÜAŞ'a ait santrallarda üretilen elektriğin pazarlanmasından sorumlu olacaktır.

Perakende satış faaliyetinde faaliyet göstermek isteyen tüzel kişiler perakende satış lisansı almak zorundadır. Bu alandaki faaliyetlerde ancak perakende satış şirketleri tarafından gerçekleştirilecektir. 2009 yılında kanunda yapılan değişiklikle dağıtım şirketleri üretim ve perakende satış faaliyetlerini 1 Ocak 2013 tarihine kadar ayırmak zorundadır.

EPK'ya göre kurul onayı ile elektrik enerjisi ithalatı ve/veya ihracatı, Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi, özel sektör toptan satış şirketleri, perakende satış şirketleri ve perakende satış lisansı almış dağıtım şirketleri tarafından, kanun, ilgili yönetmelikler, lisanslar, şebeke yönetmeliği ve dağıtım yönetmeliği uyarınca yapılır.

2.6.1. Yasanın Çıkarılma Nedenleri

Türkiye'de 1980-2008 yılları arasında elektrik enerjisi talebindeki yıllık ortalama artışın sanayileşme, şehirleşme, nüfus artışı ve ekonomik büyüme faktörleri nedeniyle %7,77 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2008 yılında dünyada ortaya çıkan ekonomik krizin etkisiyle 2009 ve 2010 yıllarında bu artışın azalması beklense de 2012-2018 yılları arasında artış hızının %6.6-7.5 aralığında olacağı tahmin edilmektedir (TEİAŞ, 2009). Aynı dönemde elektrik enerjisi üretim artışı yıllık %8,01 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu durum, elektrik arz-talep dengesinin ucu ucuna sağlandığını göstermektedir (Tablo 1).

Gelişmekte olan ülkelerde düzenli ve yeterli enerji arzı, ekonomik büyümeyi destekleyen unsurlardan biridir. Ferguson, Wilkinson ve Hill’e göre (2000) elektrik kullanımı ile ekonomik kalkınma arasında güçlü bir korelasyon vardır. Yaptıkları çalışmaya göre, kişi başına düşen gelir ile elektrik kullanımı arasındaki korelasyon katsayısı ülkemiz için 1971-1995 döneminde 0.97’dir (Ferguson ve diğerleri, 2000:925). Bu veri, iki değişken arasında ilişkinin çok güçlü olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde 1999-2008 yılları arasında, yıllık elektrik kullanımındaki büyüme ile yıllık ortalama ekonomik büyüme arasındaki Pearson korelasyon katsayısı 0,80’dir. Bu sonuç güçlü bir korelasyon olduğunu gösterdiği gibi Ferguson’un ortaya koyduğu tezi desteklemektedir.

Tablo 1: Türkiye’de 1980-2008 yılları arasındaki elektrik enerjisi üretimi-tüketimi (Birim:GWh)

YILLAR	ÜRETİM	ARTIŞ (%)	BRÜT TALEP	ARTIŞ (%)
1980	23275,4	-	24615,5	-
1981	24672,8	6,00	26289	6,80
1982	26551,5	7,61	28324,9	7,74
1983	27346,8	3,00	29567,6	4,39
1984	30613,5	11,95	33266,5	12,51
1985	34218,9	11,78	36361,3	9,30
1986	39694,8	16,00	40471,4	11,30
1987	44352,9	11,73	44925	11,00
1988	48048,8	8,33	48430	7,80
1989	52043,2	8,31	52601,7	8,61
1990	57543	10,57	56811,7	8,00
1991	60246,3	4,70	60499,3	6,49
1992	67342,2	11,78	67216,8	11,10
1993	73807,5	9,60	73431,7	9,25
1994	78321,7	6,12	77783	5,93
1995	86247,4	10,12	85551,5	9,99
1996	94861,7	9,99	94788,7	10,80
1997	103295,8	8,89	105517,1	11,32
1998	111022,4	7,48	114022,7	8,06
1999	116439,9	4,88	118484,9	3,91
2000	124921,6	7,28	128275,6	8,26
2001	122724,7	-1,76	126871,3	-1,09
2002	129399,5	5,44	132552,6	4,48
2003	140580,5	8,64	141150,9	6,49
2004	150698,3	7,20	150017,5	6,28
2005	161.956,2	7,47	160.794,0	7,18
2006	176.299,8	8,86	174.637,3	8,61
2007	191.558,1	8,65	190.000,2	8,80
2008	198.418,0	3,58	198.085,2	4,26
Ortalama Artış		8,01		7,77

Kaynak: www.epdk.gov.tr

Tablo 1'deki sonuçlardan yola çıkarak elektrik üretim kapasitesinin iki katına çıkarılması gerekliliğine rağmen bunu sadece kamunun yapacağı yatırımlarla karşılanamayacağı anlaşılmıştır. Kamunun elektrik sektöründeki yatırım payının azalması, iletim ve dağıtım tesisleri yatırımları da eklendiğinde sektörün daha büyük bir finansman kaynağına ihtiyaç duyulması, kanunun çıkarılmasındaki önemli nedenlerden etkenlerdir.

AB müktesebatına ve enerji mevzuatına uyum açısından Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunun oluşturulmasının gerekliliği kanunun oluşmasındaki diğer bir etkidir. Çünkü Türkiye ile AB arasındaki Katılım Ortaklığı Belgesi'nin "Enerji" başlıklı bölümünde AB müktesebatına uyum için ayrıntılı bir program belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca siyasal otoriteden bağımsız bir düzenleyici kurulun kurulmasını, kurulun görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için yetki araçlarla donatılması, iç enerji piyasasının kuruluşuna yönelik hazırlıkların yapılmasını öngörmesi de etkili olmuştur.

Diğer nedenleri sıralamak gerekirse;

- IMF ve Dünya Bankası'nın yürütülmesi gereken ekonomik istikrar programına destek verme şartlarından biri olarak bu yasanın çıkartılmasını istemesi,
- özelleştirme vasıtasıyla kamunun elektrik sektöründeki payının azaltılması,
- elektrik sektöründe sağlıklı bir yapılanmaya gidilmesinin amaçlanması,
- kamunun denetim faaliyetlerinde etkinliğinin artırılması,
- üretim, iletim, dağıtım ve satış faaliyetlerinin birbirinden ayrılması ile sektörde uzmanlığın geliştirilmeye çalışılması,
- özel sektör yatırımlarının daha önce çıkartılan özelleştirme yasalarından kaynaklanan mevzuat problemleri nedeniyle istenilen düzeyde gerçekleşmemesi,
- dünyada bir çok ülkenin elektrik piyasalarını rekabete açmaları,
- sektörler arasındaki sübvansiyonların kaldırılması ve bu şekilde verimliliğin artırılması. Mevcut yapıda bir sektör zarar ettiğinde diğer sektör bu zararı sübvansiyonla karşılamaktadır. Sübvansiyonların kaldırılması ile sektörde serbest rekabet ortamının doğacak olması (Sevaioğlu, 2001)
- sektörün serbest rekabete açılması ile işlerin sektöre ait kuruluşlara değil en iyi ve en ucuza yapana ihale edilmesi ve bunun için sektörde gerekli hukuki ve idari düzenlemelerin gerçekleştirilmesi (Sevaioğlu, 2001).

Kanunun nihai amacı, tüm tüketicilerin istediği elektrik tedarikçisini seçebileceği piyasa yapısının oluşturulmasıdır. Kanunun yürürlüğe girmesi ile

1. Sektörel açıdan elektrik piyasasındaki dört temel faaliyetin (üretim, iletim, dağıtım ve satış) birbirinden ayrılması
2. Şeffaf ve rekabete açık bir piyasa yapısının kurulması
3. Piyasadaki kamu ağırlığının azaltılması
4. Elektriği kaliteli, ucuz ve kesintisiz olarak tedarik edilmesi
5. Oluşacak yeni yapı ile özel sektörün bu alana daha fazla yatırım yapması
6. Fiyatların tekel ile değil rekabet sonucu oluşması
7. Elektrik arzının elektrik talebinin üzerine çıkarılması
8. Son olarak sektörel etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Elektrik piyasasının özelleştirilmesi sonucu kamunun elektrik piyasasındaki tekeli hakimiyetine son verilmesi amaçlanırken yeni tekeli yapıların oluşmasının ve oligopolleşmenin önüne geçebilmek için özelleştirme sürecinde regülasyon politikasının belirlenmesi gereklidir. Bu yolla tekelleşmenin ve oligopolleşmenin önüne geçilerek tam rekabet koşullarına dayanan bir elektrik piyasası oluşturulabilir. Ülkemizde EPK ile bu piyasada regülasyon politikasını yürütecek kurum “Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu”dur. Kanun, kurula tekelliliğin önlenmesi ve oluşabilecek yıkıcı rekabete karşı aşağıdaki belirtilen hususların denetlenmesinde yetki vermiştir. Bu düzenlemeler şunlardır:

1. Herhangi bir özel sektör üretim şirketinin iştirakleri ile piyasada sahip olacağı toplam pay bir önceki yıla ait toplam elektrik kurulu gücünün %20’sini geçemez.
2. Otoprodüktör veya otoprodüktör grubu üretmiş olduğu elektriği yıl içinde %20’sinden fazla olmaması şartıyla Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından belirlenecek orandaki miktarını rekabet ortamında satabilir. Kurul gerekli gördüğü taktirde bu oranı yarısı kadar arttırabilir.
3. EPK’nın 14. maddesinde, belirtilmiş olan piyasa faaliyetlerinde yer alacak yabancı gerçek ve tüzel kişiler elektrik üretim, iletim ve dağıtım sektörlerinde sektörel bazda kontrol oluşturacak şekilde pay sahibi olamayacakları belirtilmiştir. Ancak kanunda bu payın ne oranda olacağı belirtilmemiştir.
4. Bir özel sektör toptan satış şirketinin iştirakleri ile piyasada sahip olacağı pay bir önceki yılın Türkiye elektrik toplam tüketiminin %10’unu geçemez.
5. Özel sektör dağıtım şirketleri dağıtım ve perakende satış faaliyeti dışında bölgelerinde üretim lisansı almaları şartı ve yıllık elektrik enerjisi üretimini bir önceki

yılda bölgelerinde tüketime sunulan yıllık toplam elektriğin %20'sini geçmemesi şartıyla üretim tesisi kurabilir.

6. Bir dağıtım şirketi iştirak ilişkisinde olduğu elektrik şirketi veya şirketlerinden kendi bölgesinde önceki yılda dağıtımını yaptığı toplam elektrik miktarının %20'sinden fazla elektriği satın alamaz.

Bu getirilen düzenlemeler ile kurula gerektiği zaman regülatör olarak piyasaya müdahale etme hakkı vermektedir. EPK, dikey entegrasyonu yasaklayarak, sektörde faaliyette bulunmak isteyen şirketlerin faaliyet alanlarını üretim, iletim, dağıtım ve satış (toptan ve perakende) olarak ayırmıştır. İletim alanında devlet tekeli korunmuş ve sorumluluk Türkiye Elektrik İletim AŞ (TEİAŞ) bırakılmıştır.

Rekabetçi piyasa yapısında bir tarafta kamu bir tarafta özel sektör yer alacaktır. Kamuda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı makro ölçekte politikalar üretecektir. EPDK ise piyasa içi kontrol, düzenleme ve denetimden sorumlu olacaktır. Özel sektör de hem yatırım yapacak, hem de üretim, dağıtım, ticaret gibi piyasa faaliyetlerinden sorumlu olacaktır. Böylece bu yapıda elektrik üretiminde ve dağıtımında özel sektör katılımı arttırılacaktır. Ayrıca kanunun sağlayacağı rekabet ile sektörde verimliliğin artması beklemelidir. Bu yolla hem tüketiciler istedikleri elektrik tedarikçisini seçme hakkına sahip olacaktır.

2.7. EPK Sonrası Gelişmeler ve Özelleştirme Sorunu

EPK ile piyasanın liberizasyonu amaçlanırken; üretim, satış ve kısmen de olsa dağıtım faaliyetlerinde serbest rekabet koşullarının oluşturulması amaçlanmıştır. Kanunun uygulanabilmesi için Devlet Planlama Teşkilatının hazırladığı ve Yüksek Planlama Kurulu tarafından imzalanan Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Stratejisi Belgesi 17 Mart 2004 tarihinde ortaya çıkmıştır. Bu belge ile sektörde yapılacak olan özelleştirme çalışmaları zamana yayılmakta, eylem planı belirlenmekte ve özelleştirmede öncelik dağıtım sektörüne verilmektedir. Belgeye göre elektrik piyasasında serbest piyasaya tam anlamı ile geçiş 2011 yılında olacaktır.

Elektrik piyasasının liberalleşmesinde en önemli adım, sektörde yapılacak özelleştirmelerdir. Elektrik tesislerinin özelleştirilmesindeki temel amaç, özel girişimcilerin faaliyette bulunabileceği ve rekabet gücü yüksek bir sektör yaratmaktır. Şu anda piyasada en önemli tartışma konusu özelleştirmenin hangi faaliyetten başlayacağı konusunda odaklanmaktadır. Kanunun yürürlüğe girmesinden önce ve hemen sonra üretim faaliyetinde özelleştirmeye başlanması istenmiş, son noktada özelleştirmenin öncelikle dağıtım faaliyetinden başlanması kararlaştırılmıştır. Bu yeni eğilimi bu strateji belgesinde de görmek mümkündür.

Önceliğin dağıtım faaliyetine verilmesinin en önemli nedeni bu alanda oluşmuş verimsizlikleri ortadan kaldırmak ve düzeltmektir. Bunu da kayıp kaçağı önleyerek yapabilmek mümkündür. Bu nedenle bu alanda yapılacak özelleştirme ile kayıp kaçak oranı en aza indirilerek piyasada güçlü dağıtım şirketlerinin oluşturulması hedeflenmektedir. Bu sayede özel dağıtım şirketleri piyasaya güven vererek ve üretim sektörüne çok sayıda özel şirketin girmesini sağlayacaktır. Çünkü üretim şirketleri kendilerine güven verebilecek, çalışır ve güvenilir bir dağıtım faaliyeti talep etmektedirler.

Türkiye’de sadece elektrik piyasasında değil diğer alanlarda da özelleştirmenin en önemli engellerinden biri serbest piyasa modeli ilkelerinin benimsenip benimsenmediği konusudur. Özellikle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından EPK’dan önce yapılan uzun dönemli Hazine garantili alım ve ödeme sözleşmeleri serbest piyasa modeline dolayısıyla rekabetçi bir elektrik piyasası yapısının oluşturulmasında en önemli engeldir. Bu sözleşmeler ile rekabetçi bir yapıdan söz edilebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle alım garantili modelin yeniden gözden geçirilmesi gereklidir. Bu sözleşmelerin mevcut sistemdeki varlığı, piyasa ekonomisi anlayışının ruhuna ters düşmektedir. Elektrik piyasasında tam rekabetten bahsedilecekse piyasa ekonomisi koşullarının piyasadaki tüm aktörler tarafından benimsenmesi gereklidir. Anlaşmaların varlığı devam ettikçe özel sektörde devlete olan bağımlılığının sürmesine neden olacaktır. Bu bağımlılık doğal olarak piyasada hedeflenen tam rekabet koşulları modelinin ruhuna aykırı olacaktır. Bu sözleşmeler EPDK’nun hareket alanını da kısıtlamaktadır.

Bu modelin en önemli aktörü olan özel girişimcilerin alım satım garantili sözleşmelerini yeniden gözden geçirmeleri gerekmektedir. Bu sözleşmelerin varlığı devam ettikçe piyasada gerçek anlamda rekabetçi yapının oluşması da mümkün olmayacaktır.

Özelleştirmede neden bu kadar ağır kalındığı sorusunun cevabı aslında AKTAŞ Elektrik’te yaşanan sorunlarda gizlidir. AKTAŞ Elektrik 24.8.1989 tarih ve 89/14393 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 30 yıl süre ile İstanbul’un Anadolu yakasında elektrik dağıtım ve ticaret faaliyetleri için görevlendirilmiştir. Bu, elektrik piyasasındaki ilk özelleştirmelerden biriydi. Ancak bu özelleştirmede yaşanan hukuki sorunlar nedeniyle imtiyaz sözleşmesi Danıştay tarafından reddedilmiş ve tüm faaliyetleri TEDAŞ’a geçmiştir.

Ayrıca TÜPRAŞ’ın özelleştirilmesindeki başarısızlık da elektrik piyasasında da tereddütlere neden olmuştur. Gerek AKTAŞ’ta gerek TÜPRAŞ’ta yaşanan bu ciddi özelleştirme başarısızlıkları ve genel anlamda ülkemizde özelleştirmede yaşanan sıkıntılar göz önüne alındığında elektrik tesislerinin nasıl ve hangi yolla özelleştirileceği sorusu akla gelmektedir. EPK’nın çıkmasından sonra geçen süreyi de göz önüne aldığımızda bürokrasinin serbest

piyasa modelini tam olarak benimsemediğini ve özelleştirmelerin geciktirildiğini göstermektedir.

Devletin bu noktada alması gereken karar şudur: elektrik piyasalarında serbest piyasa modelini uygulayacak mı yoksa merkezi planlamanın olduğu ve tekelci yapının korunacağı bir elektrik piyasası modelini benimseyecek? Şu andaki yapıya baktığımızda iki model arasında kalmış bir piyasa yapısı görünümündedir.

Özelleştirme stratejinde de belirtildiği gibi özelleştirme uygulamalarında sadece gelire odaklı bir yaklaşım sergilenmeyecektir. Gerek elektrik sektöründe gerekse diğer sektörlerde gerçekleştirilmesi amaçlanan özelleştirmelerin en temel problemi özelleştirmenin sadece gelir sağlayıcı olarak görülmesidir.

Bu noktada rekabetçi bir yapının oluşturulması için özelleştirme için en uygun modeller İHD ve otoprodüktörlerdir. Strateji belgesinde belirtildiği gibi dağıtım faaliyetindeki 49 yıl süreli İHD en uygun özelleştirme modelidir.

Tablo 2: Elektrik Piyasası İçin Belirlenen Yol Haritası

KISA VADE	ORTA VADE	UZUN VADE
Hidroelektrik santrallerinin DSİ'den EÜAŞ'e devri	Piyasa yönetim sistemi ve donanım altyapısının oluşturulması	Özelleştirmenin tamamlanması
Hesapların ayrıştırılmasının tamamlanması	Piyasa yönetim (dengeleme ve uzlaştırma) sisteminin etkin olarak faaliyete geçmesi	Piyasanın tamamen serbestleştirilmesi
Gerçek maliyetleri yansıtan fiyatların uygulanması	TEİAŞ'ın özzerkleştirilmesi	Piyasa işletmecisinin sistem işletmecisinden ayrı yapılandırılması
Geçiş dönemi süresince tüketicilerin desteklemesi	Bölgesel talep tahminlerinin yapılması	Yükümlenilen maliyetlerin sıfırlanması
Özelleştirme yönteminin belirlenmesi ve uygulamaya geçilmesi	Elektrik piyasası endeksinin oluşturulması	
Kamu bünyesinde fazla üretim kapasitesinin özel sektöre tahsisi		
Düzenlemeye tabi ikili anlaşmaların yapılması		

Kaynak: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu

Ancak özelleştirmede gelir sağlama amacı yeniden benimsenirse sektörde istenen özelleştirmelerin gerçekleşmesi mümkün olmayacaktır.

Üretimde özelleştirme kapsamına ve programına 30 Mayıs 2003 tarihli Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile bazı şirketler ve varlıklar alınmıştır. Ayrıca TEDAŞ’a ait 19 dağıtım alanında 19 dağıtım bölgesi de bu program kapsamındadır. Hazırlık işlemlerinin Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Elektrik Üretim A.Ş. ve TEAŞ ile işbirliği yapılmak suretiyle yürütülmesine karar verilmiştir.

Türkiye’de halen özel sektörün elektrik piyasasına yeterince yer alamamasının en önemli nedenleri arasında bu alanda yatırım yapacak olan özel firmaların kendilerini güvende hissedememeleri ve belli sınırlar için elde edecekleri getirilerinin garanti altına alacak güvencelerde eksikler gösterilebilir. Özel sektör yatırımcılarının kendilerini güvende hissetmeleri için yapılması gereken yapısal ve kurumsal özelliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar sırasıyla (Zenginobuz ve Oğur, 1999);

1. iyi ve hızlı işleyen ve mülkiyet haklarına saygılı bir yargı sistemi;
2. düzgün çalışan ve siyasi etkilere açık olmayan bağımsız düzenleyici (regülator) kurumlar;
3. sektörde ve ekonominin genelinde yüksek büyüme hızları;
4. gelecekteki hükümetlerin regülasyon sistemini değiştirme ihtimalinin düşüklüğü;
5. regülasyon ile ilgili sorumlulukların yerel ve merkezi otoriteler arasında paylaşımı

Ülkemizde yargı sisteminin hızlı işlememesi özel sektörü şu anda kadar yatırım yapma konusunda isteksizliğe sevk etmiş ve sevk etmeye de devam etmektedir. 1999 yılında çıkarılan “Tahkim Yasası”nın da bu konuya yeterli katkıyı sağlayamadığı görülmüştür.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu ülkemizde enerji piyasalarının tek düzenleyici kurumu olmasına karşın üyelerinin hükümet tarafından atanması siyasi etkiye maruz kalabileceği izlenimini vermekte bu da kurumun bağımsızlığına gölge düşürmektedir. Ayrıca kurumun bürokrat ağırlıklı olması da bağımsızlığa gölge düşürebilecek diğer bir unsurdur.

9 Temmuz 2008 tarihinde mecliste EPK’da değişiklik öngören tasarı kabul edilmiştir. Bu değişikliğin temelinde kanunun elektrik arz güvenliğini sağlamada yetersiz kalmasıdır. Yeni kanun, üretimdeki muhtemel açığı engellemek amacıyla yeni ölçüler sağlamaktadır. Değişiklikle arz güvenliği kavramı ilk kez elektrik piyasasına tanıtılmıştır.

Arz güvenliği kavramı çerçevesinde kanunla hem ETKB'nin hem de TEİAŞ'ın yetkileri ileride karşılaşılabilecek enerji açığını engellemek için artırılmıştır. Özellikle tedbirlerin alınmasında bakanlık sorumlu tutulmuştur. Ayrıca bakanlığın her yıl 31 Aralık tarihinde elektrik arz güvenliği ile ilgili rapor hazırlaması ön görülmektedir.

TEİAŞ, iletim kısıntılarını asgari düzeye indirecek şekilde iletim şebekesi planlaması, tesisi, işletilmesi; sistem güvenilirliğinin muhafaza edilmesi ve uzun dönem elektrik enerjisi üretim geliştirme planının hazırlanması için yetkilendirilmiştir. Şirket, sistem güvenilirliğinin muhafaza edilmesini sağlamak, yeterli kapasite olmaması nedeniyle oluşabilecek bölgesel sistem ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni üretim tesisi yaptırmak ve/veya mevcut üretim tesislerinin kapasitesini kiralamak amacıyla ihale düzenleyebilme yetkisine sahip olmuştur.

Değişikle enerji sözleşmelerinin devrine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi'nin ("TETAŞ") mevcut enerji alım ve enerji satış sözleşmelerini Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketi ("TEAŞ") ve Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi'nden ("TEDAŞ") devralmasını öngörmektedir.

Değişikliğin genel hatları incelendiğinde, elektrik enerjisi miktarına yönelik sınırlamalar kabul edilmesine ilişkin önemli değişiklikler içermektedir. Herhangi bir gerçek kişinin ya da özel sektör tüzel kişinin kontrol ettiği üretim şirketleri aracılığıyla sahip olacağı toplam elektrik enerjisi kurulu gücü bir önceki yıla ait yayınlanmış ülke toplam elektrik enerjisi kurulu gücünün yüzde 20'sini geçemeyecektir. Otoprodüktör ve otoprodüktör grupları, bir takvim yılı içerisinde lisanslarında belirtilen yıllık ortalama elektrik enerjisi üretim miktarının sadece % 20'sini piyasada satabilecek ancak arz güvenliği açısından bir tehlike olduğu takdirde EPDK bu oranı arttırabilecektir. Belirlenen orandan daha fazla elektrik satılırsa üreti lisansı alınması zorunlu olacaktır.

Görüleceği gibi kanun, elektrik enerjisi piyasasında bağımsızlığı ve daha fazla yatırımcı katılımını oluşturmayı amaçlamaktadır.

III. SONUÇ

Son 20 yılda yaşanan gelişmelere incelendiğinde gelişmekte olan ülkeler, sadece elektrik piyasasında değil kamunun faaliyette bulunduğu diğer sektörlerde yatırım yapmakta sıkıntılar yaşamış bu nedenle özel sektörü bu alanlara çekmeye başlamışlardır. Çalışmamıza konu olan elektrik sektöründe ise yeniden yapılanma çalışmaları bu gelişme ışığında başlamış olup elektrik piyasaları başta ABD ve İngiltere olmak üzere özelleştirmeler ile kamu kesiminin rolünün azaltılarak tam rekabet koşulları benimsenmiştir.

Yaşanan bu gelişmeler ışığında daha önceleri ölçek ve kapsam ekonomileri nedeniyle elektrik hizmetinin tek bir firma tarafından yerine getirilmesinin birden fazla firma tarafından yapılmasına göre daha düşük maliyetli iken bu durum tersine dönmüş ve elektrik piyasasında karar mekanizması hükümetlerden veya kamu tekellerinden piyasaya kaymaktadır. Ayrıca üretim, dağıtım ve satış faaliyetlerinde ise rekabet ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte yapılan reformların denetlenebilmesi ve rekabetin sağlıklı olarak çalışabilmesi amacıyla düzenleme kurulları oluşturulmuştur. Elektrik piyasasında rekabetçi yapıyı benimseyen ülkeler bu reformu aşamalı olarak hayata geçirmişlerdir.

Ülkemizde elektrik piyasasında yeniden yapılanma ve özelleştirme ciddiye alınması gereken ve üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Ülkemizde 2008 yılında 198.054 GWh elektrik tüketilmiş olup yaklaşık %60’ı sanayi tesisleri ve ticarethanelerde tüketilmiştir. Bu da elektrik enerjisinin başlıca kullanıcılarının sanayi tesisleri ve ticarethaneler olduğunu yani mal ve hizmet üretiminde kullanıldığını göstermektedir.

21. yüzyılda ülkemizde elektrik piyasasında yeniden yapılanmanın gerçekleşmemesinin temelinde, özelleştirme yapılması için yasal dayanaklar oluşturulmasına karşın yaşanan hukuksal sorunlar gösterilebilir. Hukuksal sorunu aşmak için Tahkim Yasası’nın çıkarılmış olmasına ve Anayasamıza özelleştirme kavramı ilk kez girmiş olmasına karşın yeterli olmamıştır.

Özelleştirmelerde yaşanan hukuki ve bürokratik sorunlar YİD, Yİ ve İHD modelleri ile aşılacak istenmiş ancak özel sektörün payı istenen düzeye henüz gelememiştir. EPK’nın yayınlanmasından sonraki sürece baktığımızda ise izlenen politika özelleştirmeme ve/veya özelleştirememe üzerine kuruludur.

Bununla birlikte özelleştirmenin istenen hızda ilerlememesinin arkasındaki faktörler ise yaşanan siyasal ve ekonomik istikrarsızlıklar, verimliliğin esas alınması gerekirken devlete gelir sağlama amacının ön planda olması, kamuoyuna özelleştirmenin gerekliliğinin yeterince anlatılamaması ve bu nedenle kamuoyu desteğinin olmaması ve son olarak özelleştirmelerde yaşanan şeffaflık sorunu ve her yapılan özelleştirmeye kuşkuyla yaklaşılmasıdır.

Ayrıca piyasada daha önceki yıllarda yapılmış olan uzun vadeli ve alım-satım garantisi olan sözleşmeler ile elektrik piyasasında gerçek anlamda rekabet olması beklenmemelidir. Ayrıca elektrik üretiminin gelecek yıllarda arttırılmadığı takdirde yani tüketimin altında kalması durumunda rekabetçi bir elektrik piyasa yapısının oluşması beklenemez. Hem bu sorun hem de daha önce ele aldığımız garanti sözleşmeleri nedeniyle yasa ile amaçlanan ucuz fiyatlı elektriğin yerine fahiş fiyatlı elektrik sorunu ortaya çıkacaktır.

Elektrik piyasasında rekabetçi bir piyasa yapısı oluşturmak ve kamunun hakim rolünün azaltılması amaçlanıyorsa üretim ve dağıtım tesislerinin özelleştirmelerinin hızlandırılması gerekmektedir. Bunun için ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanmasının yanı sıra özelleştirmeler için gerekli olan ulusal ve uluslararası altyapının oluşturulması gereklidir. Bunu yapacak olan siyasi otoritelerin özelleştirme konusunda siyasi kararlılık göstermesi ve piyasada rol alacak herkesin serbest piyasa modeli ilkesini tam anlamıyla benimsemesi gereklidir. Özelleştirmeler sonucunda ise İHD ve otoprodüktörlerin payı arttırılmalıdır. Böylece elektrik piyasasının 2011 yılında tam rekabete açılması gerçekleşecektir.

Kaynakça:

- Al-Sunaidy, A., Green, R. (2006)**, *Electricity deregulation in OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) countries*, *Energy* 31 (2006), s.769–787
- Bacon, Robert (1999)**, *A Scorecard for Energy Sector Reform in Developing Countries*, *Energy and Development Report 1999*, World Bank, s.50-55
- Devlet Planlama Teşkilatı, Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Stratejisi Belgesi**, <http://mevzuat.dpt.gov.tr/ypk/2004/03.pdf> (erişim tarihi: 22.06.2005)
- Doğru, Cem**, *Elektrik Sektöründe Regülasyon*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), 306 sayfa, 2002
- Doğru, Cem (2007)**, *Dünyada ve Türkiye’de Bağımsız Düzenleyici Kurulların Gelişimi*, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:9 Sayı:1 Yıl:01 Ocak-31 Mart 2007, s. 135-150
- Dünya**, 02.06.2003
- Dünya Enerji**, Temmuz 2001
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu**, *Dünyada ve Türkiye’de Enerji Piyasası Reformları*, http://www.epdk.org.tr/yayin_rapor/piyasagelisim/enerjiform/enerjireformlari.pdf, (erişim tarihi: 23.09.2005)
- Energy Information Administration (1997)**, *Electricity Reform Abroad and U.S. Investment*, <http://www.eia.doe.gov/emeu/pgem/electric/061697.pdf>, (erişim tarihi: 03.03.2002)
- Ferguson, Ross, Wilkinson, William ve Hill, Robert (2000)**, “*Electricity Use and Economic Development*”, *Energy Policy* 28, s.923-934
- Gülen, S. Gürcan (2000)**, *Dünya Elektrik Pazarları ve Türkiye*, *Dünya Enerji*, Yıl:1 Sayı:1, Kasım 2000, s.51-52
- International Energy Agency (1999)**, *Electricity Market Reform An IEA Handbook*
- Joskow, Paul L. (1997)**, “*Restructuring, Competition and Regulatory Reform in the U.S. Electricity Sector*”, *Journal of Economic Perspectives*, Volume 11 Number 3, s.119-138
- Kilci, Metin (1998)**, *Ek ve Değişiklikleri ile Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Mevzuatı*, Devlet Planlama Teşkilatı, <http://ekutup.dpt.gov.tr/kit/kilcim/mevzuat> (erişim tarihi: 30.02.2003)
- Mc Govern, T., Hicks, C. (2004)**, *Deregulation And Restructuring of The Global Electricity Supply Industry And Its Impact Upon Power Plant Suppliers*, *International Journal of Production Economics*, Volume 89, Issue 3, 18 July 2004, s.321-337
- Michaels, Robert J.**, *Electricity and Its Regulation*, <http://www.econlib.org/library/Enc/ElectricityandItsRegulation.html>, (erişim tarihi:23.10.2009)
- Newberry, David M. (2002)**, *Privatization, Restructuring and Regulation of Network Utilities*, Cambridge: MIT Press Reprint
- O’Donnell, Earle H. (2009)**, *Electricity Regulation 2009 in 34 Jurisdictions Worldwide, Getting The Deal Through*, <http://www.gettingthedealthrough.com>, (erişim tarihi: 10.09.2009)
- Sevaioğlu, Osman (2001)**, *Elektrik Sektöründe Rekabet ve Yeni Elektrik Piyasası Kanunu*, Perşembe Konferansları 13, Rekabet Kurumu, Ankara, s.53-85
- Steiner, Faye (2000)**, *Regulation, Industry Structure and Performance In The Electricity Supply Industry*, OECD, (<http://www.oilis.oecd.org/olis/2000doc.nsf>), (erişim tarihi:11.01.2001)
- Stigler, George J. (1971)**, “*The Theory of Economic Regulation*”, *Bell Journal of Economics and Management Science*
- Şensoy, M. Ufuk, Sevaioğlu, Osman (1994)**, *Elektrik Sektörünün Devletçi Bir Yapıdan Rekabete Açık Bir Yapıya Kavuşturulması İçin Yapılması Gerekenler ve Özelleştirme Modeli*, Türkiye 6. Enerji Kongresi 17-22 Ekim 1994 Teknik Oturum Tebliğleri 4, s. 233-244
- TEİAŞ (2009)**, *Türkiye Elektrik Enerjisi 10 Yıllık Üretim Kapasite Projeksiyonu (2009-2018)*, www.teias.gov.tr/projeksiyon/KAPASITEPROJEKSIYONU2009.pdf, (erişim tarihi:01.10.2009)
- Ültanır, Mustafa Özcan (1998)**, *21. Yüzyıla Girerken Türkiye’nin Enerji Stratejisinin Değerlendirilmesi*, Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği
- Yiğitgüden, H. Yurdakul (1999)**, *Türkiye’de Elektrik Enerjisi Sektöründe Özelleştirme Politikaları ve Çalışmaları*, İTO
- Zenginobuz, Ünal, Oğur, Serhan (1999)**, *Türkiye Elektrik Sektöründe Yeniden Yapılanma, Özelleştirme ve Regülasyon*, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı, http://www.tesev.org.tr/projeler/kamu_devlet_metin_tebliğ5.php, (erişim tarihi: 19.04.2003)
- <http://www.etbk.gov.tr>
- <http://www.epdk.gov.tr>

© 2010 by the author(s)

Arş. Gör. Cem Doğru

1975 yılında İstanbul'da doğdu. 1993 yılında Özel Tarhan Lisesi'ni, 1998 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünü bitirdi. Aynı yıl Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Yüksek Lisans Programı'na girdi ve 2002 yılında "Elektrik Sektöründe Regülasyon" konulu tezle mezun oldu. 2002 yılından beri aynı enstitüde İktisat dalında doktora eğitimine devam etmektedir.

2000 yılının Ekim ayından itibaren Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve aynı enstitüde görev yapmaya devam etmektedir. 2005 yılından beri Y.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Araştırma Görevlisi Temsilcisi ve Y.T.Ü. Araştırma Görevlileri Konseyi Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Başta enerji sektörü olmak üzere spor ekonomisi, regülasyon teorisi, düzenleyici kurullar, spor sosyolojisi ve iktisat tarihi konularında çalışmalar yürütmektedir.

Kendisinin araştırdığı konular kapsamında çeşitli üniversitelerin enstitü dergilerinde makaleleri yayınlanmıştır. Ayrıca çok sayıda sempozyum ve kongrede tebliğler sunmuştur.

cemdogru@gmail.com

cdogru@yildiz.edu.tr

Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri

Namık Kemal University Papers on Social Science

No:01/2010

Türkiye’de Elektrik Piyasasının Yeniden Yapılanması Sürecine Bir Bakış

Cem Doğru

No:06/2009

Günümüzde Almanya’daki Türk Varlığının Sosyal Yansımaları

Oktay Hekimler

No:05/2009

Crime Victim Compensation in Germany – an overview

Yasemin Körtek

No:04/2009

Birinci Dünya Savaşı Döneminde Ekonomide Bir Kurumsallaşma Çabası: İaşe Nezareti

Cem Doğru

No:03/2009

Türk Kadınının Toplumsal Konumunun Gelişim Süreci

Gülen Özdemir

No:02/2009

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin Kabul Edilişinin 60. Yıldönümünde Taşıdığı

Anlam ve Önemi

Alpay Hekimler

No:01/2009

Avrupa Birliği Ekseninde Türkiye’de Tarım Sektöründe Sosyal Güvenlik ve Sorunları

Teoman Akpınar

No: 02/2008

Avrupa Birliği Müktesebatı Işığında Türkiye’de Çalışma Yaşamında Güncel Gelişmeler

Tankut Centel

No: 01/2008

Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’de İşgücü Piyasası Politikaları Ve İşsizlik Halinde

Sağlanan Yardımlar

Alpay Hekimler